

Oponentský posudek na diplomovou práci Mgr. Anny Matušinové na téma *Zločin agrese a Mezinárodní trestní soud*

Diplomantka si zvolila zajímavé a aktuální téma, které je v současné době předmětem intenzivní debaty v rámci komunity mezinárodních právníků. Téma je zpracováno komplexně a kompetentně, s využitím odpovídajícího množství zdrojů české a zahraniční provenience. Diplomantka si v práci stanoví hypotézu, kterou se snaží potvrdit. Ačkoli oponentka má o správnosti této hypotézy pochyby a předložené argumenty nepovažuje za dostatečné, její zapojení do práce a diskuse o ní svědčí o tom, že se diplomantka v traktované problematice dobře orientuje.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Zločin agrese, jehož definice byla přijata na Revizní konferenci v Kampale v roce 2010, se nepochybně řadí mezi aktuální a zajímavá témata současného mezinárodního práva. Téma je tedy zvoleno vhodně. Míra náročnosti zpracování tématu se vždy odvíjí od přístupu, který je v práci zvolen. Diplomantka se neomezuje jen na deskripci vývoje zločinu agrese, ale stanoví si vlastní hypotézu, ke které se snaží vztahovat probíranou problematiku. Z tohoto hlediska na ni zpracování tématu kladlo větší nároky, než je u standardních diplomových prací na PF UK obvyklé.

2. Formální stránka práce a využití zdrojů:

Po formální a jazykové stránce je diplomová práce na slušné úrovni. Objevují se v ní určité překlepy (Vilém a ne Vilím na str. 8, postaveny a ne podstaveny na str. 9, Ženevských úmluv a ne Ženevské úmluvy na str. 14 apod.), chyby v interpunkci a anglicismy (vůdce spíše než lídr na str. 17, *Ad hoc* spíše než *Ad Hoc* na str. 26 apod.), jejich počet ale nepřesahuje to, co je v práci daného typu očekávatelné. Práce má 72 strany, z toho 54 stran vlastního textu, což odpovídá požadavkům kladeným na diplomové práce na PF UK. Práce obsahuje i další standardně vyžadované náležitosti, jako je bibliografie, abstrakt či seznam klíčových slov. Množství využitých zdrojů je podle mého názoru odpovídající, a to jak pokud jde o zdroje primární, tak pokud se jedná o sekundární prameny. Zde si ocenění zaslouží to, že diplomatka na rozdíl od mnoha jiných autorů nečerpá výlučně z literatury zahraniční, ale bere v úvahu rovněž text dostupné v českém jazyce.

3. Obsahová stránka práce:

Diplomová práce sestává z úvodu, pěti kapitol a závěru. V úvodu diplomantka představuje téma, nastiňuje strukturu práce a stanoví hypotézu, podle níž „*Mezinárodní trestní soud není institucí, která by měla stíhat spáchání zločinu agrese*“ (str. 7). Ne úplně

vhodně působí tvrzení, že „rezoluce 3314 znamenala významný předěl v chápání zločinu agrese“ (str. 6). Nejsm si jistá, nakolik to opravdu platí pro zločin agrese a nakolik by se naopak poznámka měla spíše vztahovat k aktu agrese.

První kapitola (v číslování 2) se zaměřuje na historický vývoj konceptu agrese a zločinu agrese. Ačkoli by možná spíše než o konceptu agrese bylo vhodné v tomto kontextu mluvit o aktu agrese (koncept mi přijde jako obecnější pojem, který je následně konkretizován v aktu agrese a zločinu agrese), je pozitivní, že doktorandka jasně rozlišuje mezi aktem agrese coby aktem státu a zločinem agrese coby jednáním jednotlivce. Tyta dva odlišné aspekty problematiky bývají v literatuře mnohdy – a neoprávněně – směřovány. Diplomová práce postupně analyzuje *Versailleskou úmluvu*, *Pakt Společnosti národů*, *Ženevský protokol o pokojném řešení mezinárodních sporů*, *Briand-Kellogův pakt* a *Úmluvu o definici agrese*. Analýza je přehledná, je jen škoda, že kapitola neobsahuje na závěr určité shrnutí. Na okraj lze poznamenat, že vymezení pojmů preemptivní a preventivní útok uvedené na straně 9 se přidržuje postoje, který je v současné době na mezinárodní scéně minoritní, ve většině zdrojů jsou oba pojmy chápány přesně opačně.

Kapitola druhá (v číslování 3) je věnována dvěma klíčovými historickými dokumentům týkajícím se agrese, a to Chartě OSN a rezoluci Valného shromáždění OSN 3314 z roku 1974. Diplomantka správně upozorňuje na skutečnost, že Charta OSN o aktu agrese pojednává (článek 39), tento pojem ovšem nikde nedefinuje. Vzhledem k tomuto postřehu poněkud překvapí, že se diplomantka nezabývá praxí aplikace článku 39 ze strany Rady bezpečnosti a tím, zda se tento orgán pokoušel dát danému pojmu určitý obsah. Rezoluce 3314 je představena adekvátním způsobem. Do budoucna, v případě navázání na diplomovou práci např. v práci rigorózní, by bylo zajímavé podívat se hlouběji do *travaux préparatoires* rezoluce a zjistit, jaké byly pozice a argumenty jednotlivých států.

Další kapitola (4) obrací pozornost k Mezinárodnímu trestnímu soudu. Práce tuto instituci nejprve stručně představuje a následně podrobně mapuje debatu o zapojení samostatného zločinu agrese do Římského statutu a o vymezení tohoto zločinu. Diplomantka postupuje primárně chronologicky, což umožňuje snadnou orientaci v textu. Na kapitolu věnovanou MTS logicky navazuje kapitola zabývající se revizní konferencí v Kampale (5). Diplomantka popisuje průběh konference, analyzuje nová ustanovení týkající se zločinu agrese (články 8 bis a 15 bis a ter) a zamýšlí se nad vztahem MTS a Rady bezpečnosti. Analýza ustanovení, zejména článku 8 bis, mi přijde dosti stručná. Je škoda, že diplomantka v této části nereflktuje diskuse, které se ohledně nové definice zločinu agrese a jejich

implikací např. pro koncept humanitární intervence vedou v odborné komunitě. Pokud jde o jurisdikční ustanovení, dobrým nápadem bylo shrnutí informací v tabulce (str. 40). Není mi nicméně zcela jasné, o co diplomantka opírá názor, že jurisdikce MTS by se nevztahovala na situaci, ve které by agresorem byla smluvní strana a napadeným strana nesmluvní (třetí řádek shora). Tento scénář by bylo dobré rozebrat v rámci ústní obhajoby. Překvapí závěr kapitoly, ve kterém diplomantka označuje výsledek Revizní konference za „*obrovský úspěch*“ (str. 46). Toto pozitivní hodnocení se mi zdá v rozporu s hypotézou práce, podle níž by se MTS neměl zločinem agrese vůbec zabývat.

Nejoriginálnější, ale z mého pohledu současně nejproblematictější, je poslední kapitola diplomové práce (6) nazvaná právo mezinárodní odpovědnosti. Diplomantka zde vychází z předpokladu, že „*právo mezinárodní odpovědnosti států je naprosto zásadní pro potvrzení či vyvrácení domněnky, která byla stanovena v úvodu práce*“ (str. 48). Následně rozebírá institut odpovědnosti státu, odpovědnosti za porušení *ius cogens* a ukončení válečného stavu. Musím přiznat, že relevanci uvedených témat pro hypotézu práce nerozumím. Text podle mého názoru pouze ukazuje, že akt agrese (coby akt státu) zakládá odpovědnost státu a že tato odpovědnost, vzhledem k tomu, že vzniká na základě porušení *ius cogens*, může mít některé důsledky, jež by neměla odpovědnost za porušení norem dispozitivních. Dále text ukazuje, že primární roli při kvalifikaci aktu agrese ve smyslu článku 39 Charty OSN má Rada bezpečnosti. Jak tyto skutečnosti souvisejí s kriminalizací agrese na úrovni jednotlivců a jejím stíháním před MTS? V jakém případě hrozí porušení čl. 5(2) Římského statutu? Diplomantka by se k těmto otázkám měla vyjádřit během ústní obhajoby, kdy by vůbec měla argumenty, jež podle jejího názoru prokazují hypotézu práce, lépe vysvětlit.

K poslední kapitole a závěru lze mít ještě některé další připomínky. Nerozumím poznámce na str. 48, podle níž je odpovědnost osob jednajících ve prospěch státu Návrhem článků zcela opomenuta. Jaká osoby má diplomantka na mysli? A jak by jejich odpovědnost měla být Návrhem reflektována? Problém mám rovněž s tvrzením, že „*druhou složkou odpovědnosti /... / je reparační*“ (str. 50). Nejedná se o složku odpovědnosti, ale její obsah, popř. důsledek. Snad to tak bylo i míněno, text je však v tomto směru zavádějící. Na str. 53 diplomantka píše bez rozlišení o konceptu *ius cogens* a o závazcích *erga omnes*. Text vyvolává dojem, že diplomantka obě kategorie ztotožňuje. Není-li tomu tak, bylo by vhodné to v práci uvést. Na téže straně diplomantka mluví o „*zločinu podle mezinárodního práva*“ v kontextu Návrhu článků. Opravdu se jedná o zločiny podle mezinárodního práva? Nemělo jít o mezinárodní zločiny (původní článek 19 Návrhu)? Jak souvisí tzv. trestněprávní přístup s

názorem, že úprava má vycházet ze smluv (str. 57)? A opravdu tento názor zastávali např. Schabas nebo Cassese? Jak si diplomantka představuje obohacení tzv. trestněprávního pohledu o koncept odpovědnosti státu (str. 57)? V jakém ohledu nemá tzv. trestněprávní přístup základ v současném mezinárodním právu (str. 59)?

4. Závěry a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Diplomová práce Mgr. Anny Matušinové nazvaná *Zločin agrese a Mezinárodní trestní soud* splňuje přes určité výhrady nároky kladené na diplomové práce na PF UK. Jako takovou ji **doporučuji** k ústní obhajobě a výhradou úspěšného průběhu této obhajoby ji předběžně hodnotím jako **výbornou**. Během obhajoby by se diplomantka měla vyjádřit k výtkám uvedeným v posudku a zejména by měla lépe vysvětlit argumenty na podporu v práci stanovené hypotézy.

V Praze dne 30. října 2012

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA